

uttömmande käll- och litteraturförteckning. Det är en föredömlig etnografi i ordets allra bästa bemärkelse som presenteras, fullt av intressanta detaljer och användbar för den som intresserar sig för äldre tiders kost- och måltidsvanor.

Ingvar Svanberg

NATUREN INFÖR RÄTTA. Keith Wijkander, *Naturen inför rätta. Skandalen som skakade Vetenskapsverige* (Fri tanke, 2017), 276 s. Inför Naturhistoriska riksmuseets 100-årsjubileum i Axel Anderbergs monumentala jugendbyggnad i Frescati från 1906 beslutade man att genomföra ett forskningsprojekt om museets nittonhundratalshistoria. Den erfarna museimannen och kulturbyråkraten Keith Wijkander som haft en central roll i svensk kulturpolitik, bland annat som huvudsekreterare för 2009 års kulturutredning, blev knuten till projektet och valde att arbeta med en period inom svensk botanik och växtekologi under delprojekttiteln "Lövängen och myren". Detta botanikhistoriska delprojekt kom under arbetets gång in på en marginell men politiskt intressant episod i museets historia, den så kallade Sellingaffären. Liksom de mer kända Kejne- och Haijbyaffärerna blev Sellingaffären mycket omtalad i dåtidens medier som en av 1950-talets många så kallade rättsröteskandaler, men har i dag stort sett fallit i glömska.

Affären började som en konflikt mellan botanisten Olof Selling och några av hans kolleger, framför allt professor Bergianus Rudolf Florin, och kom snart att involvera flera inflytelserika medlemmar av Kungl. Vetenskapsakademien (KVA) som vid den tiden var huvudman för Riksmuseet. Konflikten eskalerade under åren efter Sellings utnämning till professor i paleobotanik vid museet 1951 och kulminerade 1955–1956 när KVA beslutade att han skulle avstängas från tjänsten för att genomgå sinnesundersökning. I en första undersökning fick Selling diagnosen paranoia querulantis. Rapporten läckte snabbt ut i pressen och fick bland annat författaren Vilhelm Moberg att agitera till fördel för Selling, liksom han tidigare hade engagerat sig i Kejne- och Haijbyaffärerna. Saken blev rikspolitisk i samband med en interpellationsdebatt i riksdagens första kammare där bland annat utrikesminister Östen Undén uttalade sig till fördel för Sellings motståndare.

Ett halvår senare genomfördes en ny sinnesundersökning som fullt ut friskförklarade Selling. Men därmed var saken inte avgjord. 1957 väckte justitiekanslern åtal mot Selling för tjänstefel och ärekränkning av två kolleger vil-

ket ”väckte ... uppseende och stärkte bilden av en myndighetskonspiration” (43) och därför återigen engagerade pressen. *Dagens Nyheter* tog Sellings parti och *Svenska Dagbladet* stödde KVA. Allt detta var naturligtvis besvärande för regeringen Erlander som i slutändan reagerade genom att 1959 tillsätta en utredning om akademiens huvudmannaskap för museet. Efter ett långvarigt utredningsarbete blev museet skilt från KVA och fick status som självständig förvaltningsmyndighet. Samma år, 1966, tog Olof Selling, då bara 49 år gammal, avsked från professuren i paleobotanik och ägnade resten av sitt liv åt privat företagsamhet, bland annat inom utställningsbranschen.

Det skulle kunna skrivas många intressanta böcker om Sellingaffären. Rättsrötan på 1950-talet har det i och för sig redan skrivits en del om, men vår tids akademiska förvaltningskandaler gör det angeläget att ta upp den här affären igen, gärna i ett jämförande internationellt perspektiv. Sellingaffären skulle också vara en utmärkt utgångspunkt för en historisk analys av maktkamper inom de vetenskapliga akademierna och hur en akademi kan förlora inflytande genom sitt intriganta handlande – en forskningsuppgift som blivit aktualiserad genom den nu pågående maktkampen inom Svenska Akademien. Och slutligen är den vetenskapliga konflikten mellan Selling och hans botaniska kontrahenter i sig själv fascinerande som en eskalerande akademisk träta som till sist urartade till anklagelser om sinnessjukdom mot en av parterna och med politiska följdverkningar ända upp i regeringen – en berättelse som med fördel kunde skrivas om till ett filmmanus, på samma sätt som Vilhelm Moberg använde Sellingaffären som inspiration till pjäsen *Domaren* 1957.

Wijkander har valt ett annat och oväntat perspektiv, vilket eventuellt kan förklaras av att *Naturen inför rätta* som redan nämnt verkar ha börjat som ett forskningsprojekt om svensk botanik- och ekologihistoria. Författaren tar i och för sig utgångspunkt i Sellingaffären och redogör kortfattat för konfliktens förlopp på de inledande 40 sidorna, men det är inte själva affären och dess konsekvenser inom forskarsamhället som är hans primära intresse, vilket gör att bokens undertitel ”Skandalen som skakade Vetenskapssverige” blir missvisande. Det som intresserar honom är det han kallar ”affärens egentliga kärna” (13). Wijkander menar att det i den existerande litteraturen och i Riksmuseets interna kollektiva minne ”saknas en trovärdig förklaring till konfliktens grund och ursprung”; han menar således inte att det räcker med hänvisningar till att Olof Selling och Rudolf Florin skulle ha varit ”oförenliga personligheter” utan efterfrågar en ”mer handfast grund för konflikten” (14).

Olof Selling håller föredrag vid Linnéfesten i samband med Linnés födelsedag den 23 maj 1960. Ur Keith Wijkander, *Naturen inför rätta*. Skandalen som skakade Vetenskapssverige (*Fri tanke*, 2017), 251.

Kärnan till Sellingaffären ligger enligt författarens uppfattning i en lång serie av vetenskapliga konflikter, en så kallad ”konfliktkedja”, mellan två läger inom svensk botanik- och ekologihistoria under de föregående hundra åren.

Beskrivningen av denna konfliktkedja fyller huvudparten (kapitel 2) av *Naturen inför rätta*. Wijkander bygger primärt på tidigare forskning, till exempel Gunnar Erikssons botanikhistoriska studier, Christer Nordlunds avhandling om landhöjningsfrågan, *Det upphöjda landet* (2000), och undertecknads avhandling om den svenska ekologins historia, *The Ecologists* (1986), samt på Nils Uddenbergs populärvetenskapliga biologihistoria, *Idéer om livet* (2003), och dessutom på läsningar av relevanta delar av den svenska botaniska och

växtekologiska primärlitteraturen. Denna del av boken är en välskriven, kritisk och självständig sammanfattning av den historiska och vetenskapliga litteraturen och lyckas förmedla både de breda dragen och de finare nyanserna i förloppet. Notapparaten och litteraturlistan är såvitt jag kan bedöma oklanderliga. Med få justeringar hade denna historiska redogörelse kunnat utges som en självständig skrift.

Den detaljerade historiska genomgången leder fram till ett tredje kapitel i vilket Wijlander försöker sammanfatta konfliktkedjan från 1800-talet fram till Sellingaffären i form av en historiskt kontinuerlig motsättning mellan två väsensskilda stabila idétraditioner, som Wijlander kallar ”läror” (189) för att understryka att det handlar om ett oföränderligt idégods snarare än om långsamt föränderliga traditioner. Wijlander menar att Olof Selling företrädde den naturfilosofiska och romantiska syn på naturen som florerade vid Växtbiologiska institutionen i Uppsala (Uppsalaskolan) och som innebar att växtsamhällena sågs som aprioriska helheter som har en reell existens utöver de ingående arterna och individerna. Sellings motståndare, framför allt de darwinistiskt inspirerade botanisterna inom den så kallade Stockholmsskolan, menade att denna natursyn stod i motsättning till den moderna realistiska, empiriska och experimentella naturvetenskapen: växtsamhällena uppstår tväremot genom samspel mellan individer och arter inom en miljö. Det handlar således enligt författarens mening om en klassisk motsättning mellan helhet och delar, mellan holism och atomism (en term som Wijlander dock inte använder). Wijlander urskiljer också annat oföränderligt idégods som bidrar till det han betecknar som ”en hårfin men bråddjup skillnad” (186) mellan Uppsala- och Stockholmsskolornas vetenskapssyn: ”den förutbestämda ordningen kontra slump och sannolikhet” (193), ”det ursprungliga kontra det tillfälliga” (199) och inte minst ”naturen kontra kulturen”. Även detta analytiska tredje kapitel skulle i princip – och särskilt om författaren förankrade sina begrepp och argument i den vetenskapsfilosofiska och vetenskapshistoriska litteraturen – kunna utges som en självständig skrift. Detsamma kan inte sägas om det korta fjärde kapitlet som inte lever upp till författarens ambition att sätta konfliktkedjan ”i relation till den svenska samhällsutvecklingen”; en sådan koppling går naturligtvis inte att göra på nio sidor.

Bortsett från den omfattande, kritiska och självständiga sammanfattningen av tidigare forskning om svensk botanik- och ekologihistoria (kapitel 2 och delvis kapitel 3) är *Naturen inför rätta* inte någon helt lyckad bok. Den grundläggande tesen – att roten till Sellingaffären skulle vara en långdragen strid

mellan två skolor inom svensk botanik och växtekologi med grundläggande olikartad syn på naturen, ursprunglighet, slumpen och kulturen med mera – är intressant, men postulerande; den förankras inte i någon detaljanalys av händelseförloppet under början av 1950-talet. Författaren säger sig vilja förklara Sellingaffären, men Olof Selling, Rudolf Florin, Brita Lundblad och de övriga huvudaktörerna i den strid som ska förklaras förblir paradoxalt sekundära figurer i skuggan av deras i flera fall sedan länge avlidna föregångare A. G. Nathorst, Thore Halle, Hampus och Lennart von Post, Rutger Sernander, Gunnar Samuelsson, Henrik Hesselman, Einar Du Rietz, Hugo Sjörs med flera. En förklaring av det slag Wijkander föreslår har även en grundläggande generell svaghet – vetenskapshistorien är fylld av konflikter mellan olika skolor, läror, tankestilar etc., men det är ytterst sällan dessa konflikter leder till att en företrädare för den ena riktningen anklagas för sinnessjukdom och blir åtalad för tjänstefel. Det historiskt unika förloppet i Sellingaffären borde ha fått författaren att dra öronen åt sig och ställa sig mer självkritisk till den valda förklaringsmodellen.

Det slog mig vid läsningen att Wijkander kanske helt enkelt blivit fascinerad av en variant av den tankefigur som Uppsalaskolan står för. Han avvisar (utan närmare argumentation) att Sellingaffären skulle kunna förstås som en personkonflikt och vill hellre (heller inte med någon närmare argumentation) söka förklaringen i bakomliggande historiskt invariabla kärnidéer. Man kan således hävda att författaren a priori föredrar strukturella i stället för individuella förklaringar, att han intar en filosofisk, romantisk och holistisk syn på historiska förlopp i stället för att se historien som individburen och slumpartad. Men kanske är det så enkelt att Selling faktiskt var en aggressiv kverulant, att några akademiledamöter helt enkelt blev förbannade och utnyttjade sina maktpositioner, att Östen Undén ogillade Vilhelm Moberg och att Sellingaffären således var en personkonflikt som gick snett snarare än en principiell vetenskaplig konflikt mellan ”läror” med hundra år på nacken. Jag kan således inte undgå misstanken att Keith Wijkander har försökt pressa ner ett analytiskt schema över de historiska aktörerna på samma sätt som Einar du Rietz och Uppsalaskolan på sin tid försökte pressa de abstrakta växtsamhällena ner över den rika floran av arter, populationer och enskilda växtindivider.

Thomas Söderqvist

